

Route de Versailles, Rocquencourt

Camille Pissarro (Saint-Thomas 1830 - 1903 Parijs)

Van Gogh Museum
Amsterdam

Olieverf op doek, 51,5 x 76,2 cm

Gesigneerd en gedateerd rechtsonder *C. Pissarro 1871*

Herkomst: kunsthandel Giraud, Pissarro & Segalot, New York.

Het Van Gogh Museum heeft begin dit jaar, mede dankzij steun van de Vereniging Rembrandt, een landschap van Camille Pissarro kunnen verwerven: *Route de Versailles, Rocquencourt* uit 1871. Het schilderij markeert een overgangsmoment in Pissarro's oeuvre en kondigt het ontluikende impressionisme aan, waarvan Pissarro een van de aartsvaders zou worden. Zulke werken komen sporadisch op de markt en zijn in Nederland dun gezaaid. Daarom is het verheugend dat deze buitenkans geïmagineerd kon worden.

LANDSCHAPSCHILDER

In de jaren '60 begon Camille Pissarro naam te maken als *paysagiste*. Hij was een bewonderaar en leerling van Camille Corot, bezocht de liberale Académie Suisse en werd enkele keren toegelaten tot de Salon. Maar hij toonde een voorkeur voor de directe, onacademische schilderwijze van Courbet en behoorde tot een groep die onder het juk van de Salon vandaan wilde komen. In 1863 maakten nieuwe regels de Salon voor hen nog moeilijker toegankelijk en werden velen afgewezen. De principiële en anarchistisch aangelegde Pissarro, die ook was geweigerd, nam prompt deel aan de roemruchte protesttentoonstelling, de Salon des Refusés – wat overigens niet verhinderde dat hij later weer wel op de Salon van het kunstestablishment exposeerde. Tot zijn ruime vriendenkring behoorden voorlopers en hoofdrolspelers van het latere impressionisme: Frédéric Bazille, Edouard Manet, Edgar Degas, Claude Monet, Paul Cézanne, Pierre-Auguste Renoir en Alfred Sisley. Ook de invloedrijke schrijver-criticus Emile Zola, die sympathiek stond tegenover de vernieuwende kunstenaars, kon hij tot zijn kennissen rekenen. Men ontmoette elkaar met grote regelmaat in het fameuze Parijse café Guerbois om te discussiëren over artistieke en maatschappelijke onderwerpen. Hoewel de naam van Camille Pissarro bij het brede publiek minder bekend is dan die van zijn vrienden Monet, Renoir en Cézanne, werd hij mede dankzij zijn vele contacten en zijn beminnelijke karakter een sleutelfiguur van het impressionisme. Hij was de enige die over de jaren 1874-1886 aan alle acht tentoonstellingen van de groep deelnam. In de jaren rond 1870 werkten de vrienden regelmatig in dezelfde omgeving. Recent liet de dubbeltentoonstelling *Cézanne-Pissarro 1865-1885* in het Museum of Modern Art in New York en het Musée d'Orsay in Parijs, waarin de artistieke dialoog tussen beide kunstenaars centraal stond, overtuigend zien hoezeer in de vroege jaren '70 Pissarro's impressionistische techniek de overhand nam. Deze ontwikkeling zou uitmonden in de kenmerkende zachte, poëtiserende stijl die Pissarro

zich een decennium later eigen maakte en waarvan *Landschap bij Chaponval, Oise-vallei* (1880, Parijs, Musée d'Orsay) een bekend voorbeeld is.

Pissarro's landschappen, die hij volgens de nieuwe, onacademische aanpak *en plein air* schilderde, worden in die eerste tijd gekenmerkt door een getemperd palet, beheerste composities, panoramische uitsneden en een vrij nadrukkelijke, zichtbare verfstreek. In navolging van de schilders van Barbizon was hij er niet op uit het Franse landschap te idealiseren maar het te tonen zoals het zich aan hem voordeed.

De heuvels van Jallais
Camille Pissarro
1867. Olieverf op doek,
87 x 114,9 cm
THE METROPOLITAN MUSEUM
OF ART, NEW YORK

Rechts.
De oude weg naar
Auvers-sur-Oise
Paul Cézanne
1872-1873. Olieverf op
doek, 45 x 54 cm
MUSÉE D'ORSAY, PARIJS

1871 ALS KEERPUNT

In 1870 woonde Pissarro met zijn gezin in Louveciennes, een landelijk dorpje ten zuidwesten van Parijs. Het uitbreken van de Frans-Duitse oorlog in juli van dat jaar en het oprukken van de Pruisische troepen naar de Franse hoofdstad maakten het leven moeilijk en de atmosfeer gespannen. Daarom besloten de Pissarro's in december de wijk te nemen naar Londen. Ze waren niet de enigen, veel Fransen zochten er tijdelijk hun toevlucht. Daaronder was ook Pissarro's vriend Monet. Ze bezochten samen de Londense musea en bestudeerden de landschappen van kunstenaars als Constable en Turner, die ook in de buitenlucht schilderden en belangrijke impulsen hadden gegeven aan de Engelse landschapstraditie.

Hoewel Pissarro nadien de betekenis van de kennismaking met het werk van Constable en Turner enigszins bagatelliseerde, markeert zijn Londense verblijf onmis-

kenbaar een keerpunt in zijn werk. In juli 1871 keerde hij terug in Louveciennes, waar hij niet alleen een onttakeld huis aantrof maar ook moest constateren dat veel van zijn achtergelaten schilderijen door de Pruisen waren vernietigd of geroofd. Pissarro was er echter niet de man naar om zich tegen het noodlot te verzetten en het is kenmerkend

voor zijn levenshouding dat hij zich direct na terugkeer in Louveciennes weer aan het werk zette.

Route de Versailles, Rocquencourt was een van de eerste doeken die hij in de zomer van 1871 opzette. Het laat mooi de overgang naar een lichter palet en een lossere penseelvoering zien. De schilder begaf zich naar het

genoemde plaatsje vlakbij Louveciennes en richtte zich naar het noorden. Hij positioneerde zich iets rechts van het midden van de licht stijgende dorpsweg, die de hele voorgrond in beslag neemt en naar de heuveltop wegloopt. Alles onderstreept het landelijke karakter van de scène: de ongeplaveide weg, de bebouwing aan de linker-

kant, de door paarden voortgetrokken voertuigen en de kippen links van de weg. Niets refereert aan het moderne leven, en het glorieuze licht van het moment draagt verder bij aan de volkomen sereniteit die van het werk uitgaat.

Een ander effect dat meteen treft, is de indrukwekkende ruimtelijkheid. Pissarro hield de horizon laag en accentueerde de hoogte door de bomen aan de rechterkant tegen de weidse lucht te laten afsteken en de voorste boom door de bovenrand te laten afsnijden. De taps toelopende zijkanen van de weg geven het werk een sterke dieptewerking, terwijl de net niet helemaal dwars over de weg vallende schaduwen van de bomen de breedte versterken. Ondanks deze dynamische elementen blijft de rust over het dorp bewaard. Het schilderij laat zien dat de vroege impressionisten zich - overigens net als hun voorgangers uit Barbizon - spiegelde aan de 17de-eeuwse Nederlandse landschapstraditie; Meindert Hobbema's *Straatje in Middelharnis* (National Gallery, Londen) komt hier direct in gedachten.

Pissarro bouwde de zandweg op uit subtiel afgewisselde, kleine kleurtoetsen en wist de lichtval op de rechterboom en het mutsje van de sprokkelaarster goed te treffen. De horizontale schaduwen bracht hij klassiek-impressionistisch aan met verschillende tinten blauw. Het werk werd in de zomer van 1871 opgezet, maar nadat de verf droog was heeft Pissarro er - vermoedelijk in de winter - nog aan gewerkt. Met name in de luchtpartij boven de bebouwing links bracht hij wijzigingen aan, en hij corrigeerde de contouren van het gebladerte van de bomen rechts. Daarmee is het doek een tastbaar bewijs dat de vermeende spontane werkwijze van de impressionisten, direct voor het motief, later in het atelier op z'n zachtst gezegd wel eens een aanvulling kon krijgen.

Pissarro maakte in deze jaren verscheidene schilderijen in en rondom Louveciennes die thematisch verwant zijn aan *Route de Versailles*, *Rocquencourt*. Zijn streven was de atmosfeer op te roepen van het rustieke Franse plattelandleven op verschillende momenten van de dag en in verschillende jaargetijden; deze schilderijen stralen telkens dezelfde kalme weidsheid uit en bevatten niet meer dan één of een paar onnadrukkelijke boerenfiguurtjes. De in de verte of met een bocht verdwijnende dorps- of landweg is een herhaald voorkomend perspectiefisch hulpmiddel. Niet alleen Pissarro zag trouwens de schilderachtige mogelijkheden van deze omgeving, ook Cézanne en Sisley maakten fraaie landschappen in deze streek ten westen van Parijs.